

est sequatur: ita ut jam scientibus conjugibus non se filios habituros, separare se tamen vel ipsa causa filiorum atque aliis copulare non liceat. Quod si fecerint, cum eis quibus se copulaverint, adulterium committunt; ipsi autem conjuges manent. Planè uxoris voluntate adhibere aliam, unde communes filii nascantur unius commixtione ac semine, alterius autem jure ac potestate, apud antiquos patres fas erat: utrum & nunc fas sit, non temere dixerim. Non est enim nunc propagandi necessitas, quæ tunc fuit, quando & parientibus conjugibus alias propter copiosiorum posteritatem superducere licebat, quod nunc certè non licet. Nam tantum affert opportunitatis ad aliquid justè agendum seu non agendum temporum secreta distinctio, ut nunc melius faciat, qui nec unam duxerit, nisi se continere non possit. Tunc autem etiam plures inculpabiliter ducebant, & qui se multo facilius continere possent, nisi aliud pietas illo tempore postularet. Sicut enim sapiens & justus, qui jam concupiscit dissolvi & esse cum Christo, & hoc magis optimo delectatur, jam non hinc vivendi cupiditate, sed consulendi officio sumit alimentum, ut maneat in carne, quod necessarium est propter alios: sic misceri feminis jure nuptiarum officiosum fuit tunc sanctis viris, non libidinosum.

An liceat uxoris voluntate aliam adhibere ut communes filii nascantur, non audeat definire.

4. Sent. d. 33. c. Quæritur. Phil. I. 23.

CAPUT XVII. In concubitu ac in cibi usu similis ratio virtutis & vitii. V. 2. Retr. 22.

18. QUOD enim est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem generis: & utrumque non est sine delectatione carnali: quæ tamen modificata, & temperantia refrigente in usum naturalem redacta, libido esse non potest. Quod est autem in sustentanda vita illicitus cibus, hoc est in quærenda prole fornicarius vel adulterinus concubitus. Et quod

est

est in luxuria ventris & gutturis illicitus cibus, hoc est in libidine nullam prolem quærente illicitus concubitus. Et quod est in cibo licito nonnullis immoderatio appetitus, hoc est in conjugibus venialis ille concubitus. Sicut ergo satius est emori fame, quàm a idolothytis vesci: ita satius est defungi sine liberis, quàm ex illicito coitu stirpem quærere. Undecumque autem nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti & salvi erunt. Semen enim hominis ex quocumque homine, Dei creatura est, & eo malè utentibus malè erit, non ipsum aliquando malum erit. Sicut autem filii boni adulterorum nulla defensio est adulteriorum: sic mali conjugatorum nullum crimen est nuptiarum. Proinde sicut patres temporis novi Testamenti ex officio consulendi alimenta sumentes, quàmvis ea cum delectatione naturali carnis acciperent, nullo modo tamen comparabantur delectationi eorum qui immolatio vesciebantur, aut eorum qui quàmvis licitas escas, tamen immoderatiùs assumebant; sic patres temporis veteris Testamenti, consulendi officio concumbebant, quorum delectatio illa naturalis nequaquam usque ad irrationalem aut nefariam libidinem relaxata, nec turpidini stuprorum nec conjugatorum intemperantiæ confere-

4. Sent. d. 33. c. ultimo.

I. Cor. 8. 7.

a Sic ad Publicolæ quæstionem de viatore christiano, victo famis necessitate, si nihil uspiam invenerit, nisi cibum in idolio positum, ubi nullus alius est hominum, utrum ei satius sit fame emori, quàm illud in alimentum sumere, respondet Augustinus in epistola nunc ordine 47. n. 6. Aut certum est esse idolothytum, aut certum est non esse; aut ignoratur. Si ergo certum est esse, melius christiana virtute respicitur: si autem vel non esse scitur vel ignoratur, sine ullo conscientie scrupulo in usum necessitatis assumitur.

ferenda est. Eadem quippe vena caritatis, nunc spiritualiter, tunc carnaliter propter illam matrem Jerusalem propagandi erant filii: sed diversa opera patrum non faciebat nisi diversitas temporum. Sic autem necesse erat ut carnaliter coirent, etiam non carnales Prophetæ; sicut necesse erat ut carnaliter vescerentur, etiam non carnales Apostoli.

CAPUT
XVII.
I. Cor. 7. 9.
Nubentes
hujus tem-
poris non
conferendi
nubentibus
sanctis pri-
mi tempo-
ris.

19. QUOTQUOT ergo nunc sunt quibus dicitur, *Si se non continent, nubant*; non comparandæ sunt tunc etiam nubentibus sanctis. Ipsæ quidem nuptiæ in omnibus gentibus eadem sunt filiorum procreandorum causa, qui qualeslibet postea fuerint, ad hoc tamen institutæ sunt nuptiæ, ut ordinatè honestèque nascantur. Sed homines qui se non continent, tamquam ascendunt in nuptias gradu honestatis: qui autem se sine dubio continerent, si hoc illius temporis ratio permisisset, quodam modo descenderunt in nuptias gradu pietatis. Ac per hoc quàmvis utrorumque nuptiæ in quantum nuptiæ sunt, quia procreandi causa sunt, æqualiter bonæ sint; hi tamen homines conjugati illis hominibus conjugatis non sunt comparandi. Habent enim isti quod illis propter honestatem nuptiarum, quàmvis ad nuptias non pertineat, secundùm veniam concedatur, id est, progressum illum qui excedit generandi necessitatem, quod illi non habebant. Sed neque hi, si qui fortè nunc inveniuntur, qui non quærunt in connubio nec appetunt, nisi propter quod institutæ sunt nuptiæ, coæquari possunt illis hominibus. In istis enim carnale est ipsum desiderium filiorum; in illis autem spiritale erat, quia sacramento illius temporis congruebat. Nunc quippe nullus pietate perfectus filios habere nisi spi-

spiritaliter quærit: tunc verò ipsius pietatis erat operatio, etiam carnaliter filios propagare; quia illius populi generatio nuntia futurorum erat, & ad dispensationem propheticam pertinebat.

20. Ideoque non sicut uni viro etiam plures habere licebat uxores, ita uni feminae plures viros, nec prolis ipsius causa, si fortè illa parere posset, ille generare non posset. Occulta enim lege naturæ amant singularitatem quæ principantur: subjecta verò non solum singula singulis, sed si ratio naturalis vel socialis admittit, etiam plura uni non sine decore subduntur. Neque enim sic habet unus servus plures dominos, quomodo plures servi unum dominum. Ita duobus seu pluribus maritis vivis nullam legimus servisse sanctorum; plures autem feminas uni viro legimus*, cum gentis illius societas sinebat, & temporis ratio suadebat: neque enim contra naturam nuptiarum est. Plures enim feminae ab uno viro fetari possunt: una verò à pluribus non potest (hæc est principiorum vis ^a) sicut multæ animæ uni Deo rectè subduntur. Ideoque non est verus Deus animarum nisi unus, una verò anima per multos falsos deos fornicari potest, non fecundari.

Uni viro
plures uxores habere
aliquando
licuit, numquam
nisi feminae
plures viros.

* Suband.
servisse.

21. SED quoniam ex multis animis una civitas futura est habentium animam unam & cor unum in Deum; quæ unitatis nostræ perfectio post hanc peregrinationem futura est, ubi omnium cogitationes nec latebunt invicem, nec inter se in aliquo repugnabunt: propterea sacramentum nuptiarum temporis nos-

CAPUT
XVIII.
Sacramen-
tum nup-
tiarum
nunc ad u-
num virum
& ad unam
uxorem re-
ductum.
Act. 4. 32.

^a Hic editi addunt, *ut plures feminae uni viro sint*: quæ verba ab omnibus MSS. absunt.

1. Tim. 3. 2. nostri sic ad unum virum & unam uxorem re-
 Tit. 1. 6. ductum est, ut Ecclesiæ dispensatorem non li-
 ceat ordinare, nisi unius uxoris virum. Quod
 a acutiùs intellexerunt, a qui nec eum qui ca-
 techumenus vel paganus habuerit alteram, or-
 dinandum esse censuerunt. De sacramento enim
 agitur, non de peccato. Nam in baptismo pec-
 cata omnia dimittuntur. Sed qui dixit: *Si ac-
 ceperis uxorem, non peccasti; & si nupse-
 rit virgo, non peccat: & quod vult faciat,
 non peccat, si nubat*; satis declaravit nup-
 tias nullum esse peccatum. Propter sacramen-
 ti autem sanctitatem, sicut femina etiamsi ca-
 techumena fuerit vitata, non potest post
 baptismum inter Dei virgines consecrari; ita
 non absurdè visum est eum qui excessit uxo-
 rum numerum singularem, non peccatum ali-
 quod commisisse, sed normam quamdam sac-
 ramenti amisisse; non ad vitæ bonæ meri-
 tum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signa-
 culum necessariam. Ac per hoc sicut plures
 uxores antiquorum patrum significaverunt fu-
 turas nostras ex omnibus gentibus Ecclesiis
 uni viro subditas Christo: ita noster antistes
 unius uxoris vir significat ex omnibus genti-
 bus unitatem uni viro subditam Christo: quæ
 tunc perficietur, cum revelaverit occulta te-
 nebrarum, & manifestaverit cogitationes cor-
 dis, ut tunc laus sit unicuique à Deo. Nunc
 autem b sunt manifestæ, sunt latentes dissen-
 sio-

1. Cor. 4. 5.

b

a Hoc intellexit modo Ambrosius in epist. ad vercel-
 lensem Ecclesiam, estque olim hic sensus recepto Eccle-
 siæ more probatus. Attamen Hieronymus epist. ad Ocea-
 num, acriter dureque egit contra hunc sensum. Id sibi ob-
 jectum à Rufino testatur in fine libri 1. contra Ruff.

b Sic MSS. At editi. *Nunc autem manifestæ sunt laten-
 tes dissensiones.*

siones, etiam salva caritate, inter eos qui
 unum & in uno futuri sunt: quæ tunc utique
 nullæ erunt. Sicut ergo sacramentum plura-
 lium nuptiarum illius temporis significavit fu-
 turam multitudinem Deo subjectam in terre-
 nis omnibus gentibus: sic sacramentum nup-
 tiarum singularum nostri temporis significat
 unitatem omnium nostrum subjectam Deo fu-
 turam in una cælesti civitate. Itaque sicut
 duobus pluribusve servire, sic à viro vivo in
 alterius transire connubium, nec tunc licuit,
 nec nunc licet, nec umquam licebit. Apostata-
 re quippe ab uno Deo, & ire in alterius
 adulterinam superstitionem, semper est ma-
 lum. Nec caussa ergo numerosioris prolis fe-
 cerunt sancti nostri, quod Cato dicitur fe-
 cisse romanus, ut traderet vivis uxorem etiam
 alterius domum filiis impleturam. In nostra-
 rum quippe nuptiis plus valet sanctitas sacra-
 menti, quam fecunditas uteri.

22. Si ergo & illi qui propter solam ge-
 nerationem, propter quam sunt institutæ nup-
 tiæ, conjunguntur, non comparantur patri-
 bus, multo aliter ipsos filios quam isti quæ-
 rentibus; quandoquidem filium immolare jus-
 sus Abraham, intrepidus ac devotus, quem
 de tanta desperatione susceperat, unico non
 pepercit, nisi eo prohibente manum depone-
 ret, quo jubente levaverat: * **RESTAT** ut vi-
 deamus, utrùm saltem continentes nostri conju-
 gatis illis patribus comparandi sint; nisi fortè
 jam isti præferendi sunt eis, quibus nondum
 quos conferamus invenimus. Majus enim bo-
 num erat in illorum nuptiis, quam est bonum
 proprium nuptiarum, cui proculdubio bonum
 continentia præferendum est: quia non tali
 officio quærebant illi filios ex nuptiis, quali
 du-

Cato mi-
 nor, apud
 Plutarch.
 4. Sent. d.
 26. c. Inde
 est.

An saltem
 continentes
 nostri com-
 parandi
 sint anti-
 quis sanctis
 conjugatis.
 Gen. 22. 12.

* CAPUT
 XIX.

a ducuntur isti, ex quodam sensu naturæ mortalis successionem decessioni a requirentis. Quod quisquis bonum negat, ignorat Deum omnium bonorum à cælestibus usque ad terrena, ab immortalibus usque ad mortalia creatorem. Hoc autem sensu generandi nec bestia penitus carent, & maximè alites, quarum in promptu est cura nidificandi, & quædam conjugiorum similitudo ad simul procreandum atque nutriendum. Sed illi homines istum naturæ mortalis affectum, cujus in suo genere castitas accedente Dei cultu, sicut * quidam intellexerunt, in tricenario fructu ponitur, longè sanctiore mente superabant, qui de suis nuptiis filios propter Christum quærebant, ad genus ejus secundum carnem distinguendum ab omnibus gentibus: sicut Deo disponere placuit, ut hoc præ ceteris ad eum prophelandum valeret, quod prænnuntiabatur ex quo etiam genere & ex qua gente esset in carne venturus. Valde ergo nostrorum fidelium castis nuptiis amplius bonum erat, quod pater Abraham in suo femore noverat, cui manum subdere famulum jussit, ut de uxore quæ à filio esset ducenda juraret. Ponens enim manum sub femore hominis, & jurans per Deum cæli, quid aliud significabat, nisi in ea carne, quæ ex illo femore originem duceret, Deum cæli esse venturum? Bonum ergo sunt nuptiæ, in quibus tanto meliores sunt conjugati, quanto castiores ac fideiorem Deum timent, maximè si filios quos carnaliter desiderant, etiam spiritaliter nutrant.

* V. lib de
Virginitate
cap. 45.

Gen. 24. 2.

CAP. XX.
Ex lege purificationis
post concubitus, non

23. NEC quòd purificari lex hominem & post conjugalem concubitum jubet, peccatum

a Aliquot MSS. requirentes.

tum esse declarat; si non est ille qui secundum veniam conceditur, qui etiam nimius impedit orationes. Sed sicut multa lex ponit in sacramentis & umbris futurorum; quædam in semine quasi materialis informitas, quæ formata corpus hominis redditura est, in significatione posita est vitæ informis & ineruditæ: à qua informitate quoniam oportet hominem doctrinæ forma & eruditione mundari, in hujus rei signum illa purificatio præcepta est post seminis emissionem. Neque enim & in somnis a peccato fit: & tamen etiam ibi præcepta est purificatio. Aut si & hoc peccatum quisquam putat, non arbitrans accidere nisi ex aliquo hujusmodi desiderio, quod proculdubio falsum est: numquid & solita b menstrua peccata sunt feminarum? A quibus tamen eas eadem legis vetustas præcepit expiari, non nisi propter ipsam materiale informitatem, quæ facto conceptu tamquam in ædificationem corporis additur: ac per hoc cum informiter fluit, significari per illam lex voluit animum sine disciplinæ forma indecenter fluidum ac dissolutum; quem formari oportere significat, cum talem fluxum corporis jubet purificari. Postremò numquid & mori peccatum est, aut mortuum sepelire non etiam bonum opus humanitatis est? Et tamen purificatio etiam inde mandata est: quia & mortuum corpus vita deserente, peccatum non est, sed peccatum significat animæ desertæ à justitia.

ostendi illum esse peccatum. Levit. 15. 16.

a Ibidem.

b Levit. 15. 25.

Num. 19. 11.

TOM. VI.

AA

Bo-

a Sic pòtiores MSS. At editi, peccatum fit.
b MSS. & solita mensium, sive ut in vetustissimis scribi consuevit, mensuum. Hinc fortè factum ut in editione Er. legeretur, & solita menstruum.

An continentes nunc aliqui conferri possint antiquis patribus conjugatis.

a

Gen. 22.
12.

CAP. XXI.

Distinguenda Continentia, ut & aliæ virtutes, in habitu & in opere.

Job. I. 20.

1. Tim. 5.
23.

24. Bonum, inquam, sunt nuptiæ, & contra omnes calumnias possunt sana ratione defendi. Nuptiis tamen sanctorum patrum, non quas nuptias, sed quam continentiam comparem quæro: imò non nuptias nuptiis, nam par in omnibus munus est mortali hominum naturæ datum; sed homines qui nuptiis utuntur, aliis hominibus qui longè aliter nuptiis usi sunt, quos conferam quoniam non invenio, quinam continentes illis conjugatis conferendi sint requirendum est. Nisi fortè Abraham continere se non posset à nuptiis propter regnum cælorum, qui unicum prolis pignus, propter quod nuptiæ caræ sunt, potuit intrepidus immolare propter regnum cælorum.

25. CONTINENTIA quippe, non corporis, sed animi virtus est. Virtutes autem animi aliquando in opere manifestantur, aliquando in habitu latent, sicut martyrii virtus emicuit apparuitque tolerando passiones: sed quàm multi sunt in eadem virtute animi, quibus tentatio deest, qua id quod intus est in conspectu Dei, etiam in hominum procedat, nec tunc esse incipiat, sed tunc innotescat. Jam enim erat in Job patientia, quam noyerat Deus, & cui testimonium perhibebat; sed hominibus innotuit tentationis examine: & quod latebat intrinsecus, per ea quæ forinsecus illata sunt, non natum, sed manifestatum est. Habebat utique & Timotheus virtutem continendi à vino, quam non ei abstulit Paulus, monendo ut vino modico uteretur propter stomachum & frequentes suas infirmitates; alioquin perniciosè docebat, ut propter salutem corporis fieret in animo damnatum

a Sic MSS. At editi, quomodo continentes.

num virtutis: sed quia poterat ea virtute salva fieri quod monebat, ita relaxata est corpori utilitas bibendi, ut maneret in animo habitus continendi. Ipse est enim habitus, quo aliquid agitur, cum opus est; cum autem non agitur, potest agi, sed non opus est. Hunc habitum circa continentiam quæ fit à concubitu, non habent illi quibus dicitur: *Si se non continent, nubant*. Hunc verò habent quibus dicitur: *Qui potest capere capiat*. Sic usi sunt perfecti animi bonis terrenis ad aliud necessariis per hunc habitum continentiam, quo eis non obligarentur, & quo possent eis etiam non uti, si non opus esset. **NEC QUISQUAM EIS BENE UTITUR**, nisi qui & non uti potest. Multi quidem facilius se abstinent ut non utantur, quàm temperent ut bene utantur: nemo tamen eis potest sapienter uti, nisi qui potest & continenter non uti. Ex hoc habitu & Paulus dicebat: *Scio & abundare, & penuriam pati*. Penuriam quippe pati, quorumcumque hominum est; sed scire penuriam pati, magnorum est. Sic & abundare quis non potest? Scire autem & abundare, non nisi eorum est quos abundantia non corrumpit.

26. Verùm ut apertius intelligatur, quomodo sit virtus in habitu, etiamsi non sit in opere, loquor de exemplo, de quo nullus dubitat catholicorum christianorum. Dominus enim noster Jesus Christus, quod in veritate carnis esurierit ac sitierit, manducaverit & biberit, nullus ambigit eorum qui ex ejus Evangelio fideles sunt. Num igitur non erat in illo continentiam virtus à cibo & potu, quanta erat in Joanne Baptista? *Venit enim Joannes non manducans neque bibens, & dixerunt: Demonium habet: venit Filius hominis & mandu-*

1. Cor. 7. 9.

Matt. 19.
12.

Phil. 4. 12.

Virtutem in habitu esse posse etiamsi non sit in opere; docetur exemplo Christi.
Matt. 4. 2.

Matt. 11.
18.

ducans & bibens, & dixerunt: Ecce vorax & a potator vini, amicus publicanorum & peccatorum. Numquid non talia dicuntur in domesticos ejus, patres nostros, ex alio genere utendi terrenis quantum ad concubitum pertinet: Ecce homines libidinosi & immundi, amatores feminarum & lasciviarum? Et tamen sicut in illo illud non erat verum; quàmvis verum esset, quòd non sicut Joannes abstergeret à manducando & bibendo; ipse enim apertissimè verissimèque ait: *Venit Joannes non manducans, neque bibens, venit Filius hominis manducans & bibens;* sic nec hoc in illis patribus verum est; quàmvis venerit modò Apostolus Christi non conjugatus nec generans, quem dicant Pagani: Magus erat; venerit autem tunc Propheta Christi nuptias faciens & filios procreans, quem dicant manichæi: Mulierosus erat: *Et justificata est, inquit, sapientia à filiis suis.* Quod Dominus ibi subjecit, cum de Joanne ac de se illa dixisset: *Justificata est, inquit, sapientia à filiis suis.* Qui vident continentiae virtutem in habitu animi semper esse debere, in opere autem pro rerum ac temporum opportunitate manifestari: sicut virtus patientiae sanctorum martyrum in opere apparuit, ceterorum verò æquè sanctorum in habitu fuit. Quocirca sicut non est impar meritum patientiae in Petro qui passus est, & in Joanne qui passus non est: sic non est impar meritum continentiae in Joanne qui b nullas expertus est

Matt. II. 19.

4. Sent. d. 33. c. Quòd verò.

a Antiquissimus Corbeiensis codex cum Bigotiano MS. & *vinaria*. Editio Er. cum nonnullis MSS. & *vinarius*: ad marginem verò habet, *aliàs vinaireus*; an fortè pro, *vinaurius*.

b Sequitur Hieronymum, qui in libro adversus Jovinianum

est nuptias, & in Abraham qui filios generavit. Et illius enim cælibatus, & illius connubium pro temporum distributione Christo militarunt: sed continentiam Joannes & in opere, Abraham verò in solo habitu habebat.

27. ILLO itaque tempore cum & lex, dies Patriarcharum subsequens, maledictum dixit, qui non excitaret semen in Israel, & qui poterat non promebat, sed tamen habebat. Ex quo autem venit plenitudo temporis, ut diceretur: *Qui potest capere capiat;* ex illo usque adhuc, & deinceps usque in finem, qui habet operatur; qui operari noluerit, non se habere mentiatur. Ac per hoc ab eis qui corrumpunt bonos mores colloquiis malis, inani & vana versutia dicitur homini christiano continenti & nuptias recusanti: Tu ergo melior quàm Abraham? Quod ille cum audierit, non perturbetur; nec audeat dicere: Melior, nec à proposito delabatur: illud enim non verè dicit, hoc non rectè facit. Sed dicat: Ego quidem non sum melior quàm Abraham, sed melior est castitas cælibum quàm castitas nuptiarum: quarum Abraham unam habebat in usu, ambas in habitu. Castè quippe conjugaliter vixit: esse autem castus sine conjugio potuit, sed tunc non oportuit. Ego verò facilius non utor nuptiis quibus est usus Abraham, quàm sic utar nuptiis quemadmodum est usus Abraham: & ideo melior sum illis

AA 3

quianam primo scribit Joannem perpetuò virginem fuisse, nec aliam extitisse causam cur à Domino ceteris Apostolis plus amatus sit. Virginem enim ab eo repertum ac penè puerum Hieronymus contendit, probatque, quia, inquit, manifestissimè docent ecclesiastica historia, quòd usque ad Trajani vixerit imperium, id est, post passionem Domini sexagesimo octavo anno dormierit. Confer Augustini in Joannem Tractatum 124. n. 7.

CAPUT XXII.

Continentia in antiquis habitibus, nunc autem opere tenenda. *Deut. 25. Gal. 4. 4. Matt. 19. 12.*

Jovinianistarum percontatio exploditur. *4. Sent. d. 33. c. Quòd verò.*

qui per animi incontinentiam non possunt quod ego; non illis qui propter temporis differentiam non fecerunt quod ego. Quod enim ego nunc ago, melius illi egissent, si tunc agendum esset: quod autem illi egerunt, sic ego non agerem, & si nunc agendum esset. Aut si talem se iste sentit & novit, ut salva & permanente in habitu animi sui virtute continentiae, si ad usum nuptiarum ex aliquo religionis officio descendisset, talis maritus & talis pater esset, qualis fuit Abraham; audeat planè respondere illi captioso interrogatori, & dicere: Non sum quidem melior quàm Abraham, in hoc dumtaxat genere continentiae, qua ille non carebat, etsi non apparebat; sed sum talis, non aliud habens, sed aliud agens. Dicat planè ista: quia & si voluerit gloriari, non erit insipiens; veritatem enim dicit. Si autem parcit, ne quis eum existimet super id quod eum videt, aut audit aliquid ex illo; auferat à persona sua nodum quaestionis, & non de homine, sed de re ipsa respondeat, & dicat: Qui tantum potest, talis est qualis fuit Abraham. Potest autem fieri ut minor sit continentiae virtus in animo ejus qui non utitur nuptiis, quibus est usus Abraham: sed tamen major est ^a, quàm in animo ejus qui propterea tenuit conjugii castitatem, quia non potuit ampliorem. Sic & femina innupta, quæ cogitat ea quæ sunt Domini, ut sit sancta & corpore & spiritu, cum audierit impudentem illum percontatorem dicentem: Tu ergo melior quàm Sara? Respondeat: Ego melior sum, sed lis quæ vir-

2. Cor. 12.
3.

1. Cor. 7.
34.
Jovinianistarum percontatio.

^a Hic apud Lov. additur, in opere ejus: quod ab Er. & MSS. abest.

virtute hujus continentiae caret, quod de Sara non credo: fecit ergo illa cum ista virtute quod illi tempori congruebat, à quo ego sum immunis, ut in meo etiam corpore appareat quod illa in animo conservabat.

28. RES ergo ipsas si comparemus, nullo modo dubitandum est meliorem esse castitatem continentiae quàm castitatem nuptialem, cum tamen utrumque sit bonum: homines verò cum comparamus, ille est melior qui bonum amplius quàm alius habet. Porrò qui amplius ejusdem generis habet, & id quod minus est habet: qui autem tantummodo quod minus est habet, id quod est amplius non utique habet. In sexaginta enim sunt & triginta, non in triginta sunt & sexaginta. Non operari autem ex eo quod habet, in distributione officiorum positum est, non in egestate virtutum: quia nec bono misericordiae caret, qui non invenit miseros quibus possit misericorditer subvenire.

29. Huc accedit, quia non rectè comparantur homines hominibus ex uno aliquo bono. Fieri enim potest ut alius non habeat aliquid quod alius habet, sed aliud habeat quod pluris æstimandum est. Majus enim bonum est obedientiae quàm continentiae. Nam connubium nusquam nostrarum Scripturarum auctoritate damnatur, inobedientia verò nusquam absolvitur. Si ergo proponatur virgo permanens, sed tamen inobediens, & maritata quæ virgo permanere non posset, sed tamen obediens, quam meliorem dicamus? Minus laudabilem quàm si virgo esset, an damnabilem sicut virgo est? Ita si conferas ebriosam virginem sobriam conjugatam, quis dubitet eandem ferre sententiam? Nuptiæ quippe & vir-

CAPUT
XXIII.
Continentia melior castitate conjugali: sed possunt conjugati esse continentibus meliores.

Obedientiae bonum majus quam Continentiae.

ginitas duo bona sunt, quorum alterum magis: sobrietas autem & ebriositas, sicut obedientia & contumacia, illa bona sunt, hæc mala. Melius est autem habere omnia bona vel minora, quam magnum bonum cum magno malo: quia & in corporis bonis melius est habere Zacchæi staturam cum sanitate, quam Golix cum febre.

Obedientior conjugata minus obedienti Virgini præponenda.

30. Rectè planè quæritur, non utrùm omnimodis inobediens virgo conjugatæ obedienti, sed minus obediens obedientiori comparanda sit; quia & illa nuptialis castitas est, & ideo bonum est, sed minor quàm virginalis. Tanto ergo minor in bono obedientiæ, quanto major in bono castitatis, si altera alteri comparatur, quæ præponenda sit iudicat, qui primò ipsam castitatem & obedientiam comparans, videt omnium virtutum quodammodo matrem esse obedientiam. Ac per hoc ideo potest esse obedientia sine virginitate, quia virginitas ex consilio est, non ex præcepto. Obedientiam verò illam dico, qua præceptis obtemperatur. Ideoque obedientia præceptorum sine virginitate quidem potest, sed sine castitate esse non potest. Ad castitatem namque pertinet non fornicari, non mœchari, nullo illicito concubitu maculari: quæ qui non observant, contra præcepta Dei faciunt, & ob hoc extorres sunt à virtute obedientiæ. Virginitas autem propterea potest esse sine obedientia, quia potest femina consilio virginitatis accepto, & custodita virginitate, præcepta contemnere; sicut multas sacras virgines novimus verbosas, curiosas, ebrias, litigiosas, avaras, superbas; quæ omnia contra præcepta sunt, & sicut ipsam Evam inobedientiæ crimine occidunt. Quapropter non

solum obediens inobedienti, sed obedientior conjugata minus obedienti virgini præponenda est.

31. Ex hac obedientia pater ille qui sine uxore non fuit, esse sine unico filio & à se occiso paratus fuit. Unicum enim non immeritò dixerim, de quo audivit à Domino: *In Isaac vocabitur tibi semen.* Quanto ergo citius, ut etiam sine uxore esset, si hoc juberetur, audiret? Unde non frustra sæpe miramur nonnullos utriusque sexus ab omni concubitu continentis, negligenter obedire præceptis, cum tam ardentem arripuerint non uti concessis. Unde quis dubitat & excellentiæ sanctorum illorum patrum atque matrum filios generantium non rectè comparari mares & feminas nostri temporis, quàmvis ab omni concubitu immunes, in virtute obedientiæ minores; etiamsi illis hominibus & in habitu animi defuisset, quod in istorum opere manifestum est? Sequantur ergo agnum pueri cantantes canticum novum, sicut in Apocalypsi scriptum est: *Qui cum mulieribus se non contaminaverunt*; non ob aliud nisi quia virgines permanserunt. Nec ideo se arbitrentur meliores esse primis patribus sanctis, qui nuptiis, ut ita dicam, a nuptialiter usi sunt. Earum quippe usus ita se habet, ut si quid in eis per carnis commixtionem, quod excedat generandi necessitatem, quàmvis venialiter factum fuerit, contaminatio sit. Nam quid expiat venia, si omnino non contaminat illa progressio? A qua contaminatione mirum si immunes essent pueri sequentes agnum, nisi virgines permanerent.

V. 2. Retr. 22. n. 2.

Gen. 21. 12.

Apoc. 14. 4.

2

BO-

a Lev. non nuptialiter usi sunt: reluctantibus editis aliis & MSS.

CAPUT
XXIV.
Nuptia-
rum bonum
apud Chris-
tianos tri-
plex.

I. Tim. 5.
14.

I. Cor. 7.4.

Ibidem 10.
et II.

32. BONUM igitur nuptiarum per omnes gentes atque omnes homines in caussa generandi est, & in fide castitatis: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti, per quam nefas est etiam repudio discedentem alteri nubere, dum vir ejus vivit, nec saltem ipsa caussa pariendi: quæ cum sola sit qua nuptiæ fiunt, nec ea re non subsequente propter quam fiunt, solvitur vinculum nuptiale nisi conjugis morte. Quemadmodum si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiamsi plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis; & si aliqua culpa quisquam ab officio removeatur, sacramento Domini semel imposito non carebit, quàmvis ad judicium permanente. Generationis itaque caussa fieri nuptias, Apostolus ita testis est: *Volo, inquit, juniores nubere.* Et quasi ei diceretur: Ut quid? Continuo subjecit, *filios procreare, matresfamilias esse.* Ad fidem autem castitatis illud pertinet: *Uxor non habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter & vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier.* Ad sacramenti sanctitatem illud: *Uxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari: & vir uxorem non dimittat.* Hæc omnia bona sunt, propter quæ nuptiæ^a bonæ sunt, proles, fides, sacramentum. Nec prolem autem carnalem jam hoc tempore quærere, ac per hoc ab omni tali opere immunitatem quamdam perpetuam retinere, atque uni viro Christo spiritaliter subdi, melius est utique & sanctius: si tamen ea va-

^a In MSS. bonum sunt.

catione sic utantur homines, quomodo scriptum est, ut cogitent quæ sunt Domini, quomodo placeant Deo; id est, ut perpetuo cogitet continentia, ne quid minus habeat obedientia: quam virtutem tamquam radicalem, atque ut dici solet, matricem, & planè generalem, sancti antiqui patres in opere exercuerunt; illam verò continentiam in animi habitu tenuerunt. Qui profectò per obedientiam qua justis & sanctis erant, & ad omne opus bonum semper parati, etiam si ab omni concubitu abstinere juberentur, efficerent. Quantum enim facilius possent vel jussione, vel exhortatione Dei non concumbere, qui prolem cui uni propagandæ concumbendo serviebant, obediendo poterant immolare.

33. QUÆ cum ita sint, hæreticis quidem sive manichæis, sive quicumque alii patribus veteris Testamenti de pluribus calumniantur uxoribus, hoc esse argumentum deputantes, quo eorum convincant incontinentiam, satis superque responsum est: si tamen capiunt non esse peccatum, quod neque contra naturam committitur, quia non lasciviendi, sed gignendi caussa illis feminis utebantur; neque contra morem, quia illis temporibus ea factitabantur; neque contra præceptum, quia nulla lege prohibebantur. Illos verò qui illicitè feminis usi sunt, vel arguit in Scripturis illis divina sententia, vel nobis lectio judicandos atque vitandos, non approbandos imitandosve proponit.

34. NOSTROS autem qui conjuges habent, quantum possumus, admonemus, ne secundum suam infirmitatem de illis sanctis patribus audeant judicare; comparantes, ut ait Apostolus, semetipsos sibimetipsis; & ideo non

I. Cor. 7.
32.

Conjugati antiqui obedientiam in opere, continentiam in habitu tenuerunt.

CAPUT
XXV.

Manichæorum de patribus veteris Testamenti calumniæ refutata.

CAPUT
XXVI.

Continentes hujus temporis non abjectè sentiant non

de sanctis
patribus
conjugatis.
2. Cor. 10.
12.

non intelligentes quantas vires habeat animus iustitiæ contra libidines serviens, ne carnalibus hujuscemodi motibus adquiescat, eosque in concubitu ultra generandi necessitatem prolabi aut progredi sinat, quantum ordo naturæ, quantum morum consuetudo, quantum legum scita præscribunt. Hoc quippe ideo de illis patribus homines suspicantur, quia ipsi per incontinentiam vel nuptias elegerunt, vel conjugibus intemperanter utuntur. At verò continentibus vel mares qui defunctis uxoribus, vel feminæ quæ defunctis viris, vel utrique qui pari consensu continentiam Deo voverunt, sciãnt sibi quidem mercedis amplius deberi, quàm conjugalis castitas poscit: sed sanctorum patrum nuptias, qui prophetice conjungebantur, qui neque in concubitu nisi prolem, neque in ipsa prole nisi quod in carne venturo Christo proficeret, requirebant, non solum præ suo proposito non contemnant, verum etiam suo proposito sine dubitatione præponant.

Virginitas
humilitate
tuenda.

35. Pueros quoque ac virgines integritatem ipsam Deo dicantes, multo maximè commonemus, ut tanta norint humilitate tuendum esse quod in terra interim vivunt, quanto magis cæli est quod voverunt. Nempe scriptum est: *Quanto magnus es, tanto humilia te in omnibus.* Nostrum ergo est de magnitudine eorum aliquid dicere, illorum de magna humilitate cogitare. Exceptis igitur quibusdam illis conjugatis patribus & matribus sanctis, quibus ideo isti meliores non sunt, quàmvis conjugati non sint, quia si conjugati essent, pares non essent; ceteros omnino hujus temporis conjugatos, vel post expertum concubitu continentibus, à se supera-

ri

ri non dubitent: non quantum ab Anna, Susanna; sed quantum ambæ à Maria superantur. Quod ad ipsam pertinet sanctam carnis integritatem, loquor: nam quæ alia sint Mariæ merita, quis ignorat? Mores itaque congruos huic tanto proposito adjungant, ut de præpollenti præmio certam securitatem gerant: scientes sanè sibi atque omnibus fidelibus dilectis & electis Christi membris multis ab oriente & occidente venientibus, etsi inter se distante pro meritis gloriæ luce fulgentibus, hoc tamen magnum in commune præstari, ut cum Abraham & Isaac & Jacob recumbant in regno Dei, qui non propter hoc sæculum, sed propter Christum conjuges, propter Christum patres fuerunt.

Matt. 8. 11.

* * * * *

EPISTOLA CCLXII. *

Augustinus Ecdiciæ, quæ nesciente viro suo, bona sua in eleemosynam distribuerat, & vidualem habitum induerat, correctionem adhibet quàm acerrimam, injungens ut super his faciat satis viro suo.

* Alio
CXCI.
quæ autem
262. erat,
nunc 229.

Dominae religiosissimæ filia^a ECDICLÆ AUGUSTINUS in Domino salutem.

1. **L**ECTIS litteris reverentiæ tuæ, & earum perlatores interrogato quæ interroganda restabant, vehementer dolui, sic te voluisse agere cum marito, ut ædificium continentia, quod in eo jam construi cœperat, amissa per-

se-

^a Vetustl. codices German. & Corb. Egdigia.